॥ श्रीगणेशायनमः ॥

ચંદ્રહાસ

નાટકનાં ગાયનો.

મોરબી આર્ય સુબોધ નાટક મંડળી માટે

બનાવનાર,

વાઘજી આશારામ ઓઝા.

મોરબી

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

મૂળજી આશારામ ઓઝા.

મોરબી

[આવૃત્તિ આઠમી-પ્રત ૧૦૦૦૦]

અમદાવાદ યુનાઇટેડ પ્રિન્ટીંગ અને જનરલ એજન્સી કંપની લીમીટેડના પ્રેસમાં રણછોડલાલ ગંગારામે છાપ્યાં.

સંવત ૧૯૬૭ સને ૧૯૧૧.

કીંમત બે આના.

ચન્દ્રહાસ નાટકની

સંક્ષેપમાં હકીકત.

—:—

કુન્તલપુર—આરંભમાં કૌન્તલરાયની રાણી યોગિની વટસાવિત્રીનું વ્રત હોવાથી તે વિધિમાં ગુંથાણી છે.

ચંદ્રહાસની ઉત્પત્તિ—અંગદ દેશના રાજા સુધાર્મિકસેનને ઘેર એક કઠીન ગ્રહનો પુત્ર જન્મ્યો હતો, તેને એક પગે છઠ્ઠી આંગળીરૂપી અમંગળ ચિન્હ હતું. થોડા વખતમાં તે રાજાનું રાજ શત્રુઓથી પાયમાલ થતાં તેને એક રાજદાસી લઇ ભાગી છુટેલી, તે કૌંતલરાયના નગરમાં આવી રહેલી, ને ત્યાં તેણે ચંદ્રહાસને ઉછેરી મોટો કર્યો, પણ તે દાસી અકાળ મૃત્યુ પામતાં તે રાજપુત્ર એક કંગાળ ભિક્ષુક જેવી સ્થિતિમાં કુન્તલપુરની અંદર જ્યાં ત્યાં ફરી પેટ ભરતો હતો.

કૌંતલરાય—કુંવરી ચંપકમાલિની જેને ચંદ્રહાસ આગળ જતાં પરણ્યો હતો તેનો પિતા-કૌંતલરાયને યોગિની નામની એક મહા પતિવ્રતા રાણી હતી, ધૃષ્ટબુદ્ધિ નામે પ્રધાન, ત્રીકમલાલ નામનો જુના કારભારી પદમાંથી ખસેડેલો એક વફાદાર નોકર ને હીરજી નામનો એક લુચ્ચો મહેતો, એ પ્રમાણે ત્રણ હમેશ તેની પાસે આવજા કરનારાં રાજકીય માણસો હતાં.

કુલિંદસિંહ—કૌંતલરાયનો ખંડીઓ રાજા, પણ તેની સાથે એક મિત્રનો સંબંધ ધરાવતો હતો, ને એક વખત તેને મળવા આવેલો,

ને ત્રણ દિવસ રહી પોતાને દેશ જવાની જરૂરીયાત હોવાથી તેનો વધુ આગ્રહ માન્ય ન રાખ્યો, પણ જ્યારે રાણી યોગિનીએ બહુ દીનતાથી વિનતિ કરી, ત્યારે લાચારીની સાથે બે દિવસ રોકાણો, તેનું પરિણામ લુચ્ચો હીરજી એવું માઠું લાવ્યો કે રાણીને રાજાના મિત્ર કુલિંદસિંહથી છુપી મોહોબત છે, એવો વ્હેમ કોંતલરાયના દિલમાં પેસાડયો.

ધૃષ્ટબુદ્ધિ–પ્રધાનની પુત્રી વિષયાનો ચંદ્રહાસ વર થશે એવું ગાલવ મુાનનું ભવિષ્ય કથન, પ્રધાન ધૃષ્ટબુદ્ધિને ત્યાં વ્રતોદ્યાપન, હવનહોમ ને બ્રાહ્મણ ભોજન હોવાથી ચંદ્રહાસ ત્યાં જઇ ચડેલો, બ્રાહ્મણોને જમ્યા બાદ દક્ષિણા આપતી વખતે ચંદ્રહાસને તેણે તેમાંથી ટાળ્યો, જેથી પાસે ઉભેલા મહાત્મા ગાલવમુનિએ તેને પણ આપવા આગ્રહ કર્યો, ઋષિનો અનાદર કરતાં ગાલવમુનિએ ચંદ્રહાસનું ભવિષ્ય તેને કહી સંભળાવ્યું, કે આ છોકરો આગળ જતાં તારો જમાઇ થવાનો છે ને તે તારી સંપત્તિ ભોગવશે, મદાંધ કુલાભિમાની ધૃષ્ટબુદ્ધિ આ કંગાલ છોકરો પોતાનો જમાઇ થશે એવું સાંભળી નખશીખ ક્રોધાતુર થઇ ગયો, ને બ્રાહ્મણોને હલકાં વચનો કહી કાઢી મૂક્યા.

ચંદ્રહાસનો ઘાટ ઘડવા ધૃષ્ટબુદ્ધિએ કરેલો ઉપાય, પ્રથમ તેણે મીઠાં વચનથી તે છોકરાને મેળવી લઇ પોતાને ઘેર ચાકર રાખ્યો, ને મારાઓને ઠરાવી વાડીએથી પુષ્પ લઈ આવવાને બહાને અરણ્યમાં મોકલ્યો.

કોંતલરાયનાં–રાણી યોગિનીને કિલ્લામાં કેદ-રાજાને પડેલો વ્હેમ, લુચ્ચા હીરજીએ વીંટીનો પ્રપંચ લગાડી એવો મજબુત કર્યો કે આખરે રાજાએ એ ગર્ભવતી રાણીને કિલ્લામાં કેદકરી, ત્યાં તેને પુત્રીનો પ્રસવ થયો, જેનું નામ ચંપકમાલિની પાડયું હતું.

ચંદ્રહાસ–અરણ્યમાં મારાઓના હાથથી બચી ભાગ્યોદયને પ્રાપ્ત થયો, ચંદ્રહાસ એક ધીરજવાન રાજપુત્ર પૂર્વનો સંસ્કારી ઈશ્વરનો પરમ આસ્તિક હતો, મારાઓએ મારતી વખતે ચંદ્રહાસે ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરી, જેથી તત્કાળ તેમના દિલમાં દયા ઉત્પન્ન થઇ, તેથી તેમણે તેની છઠ્ઠી આંગળી જે અનિષ્ટપણાનું ચિન્હ તેના ભાગ્યોદયમાં આડું આવતું હતું, તે કાપી લઇ તેને જવા દીધો. તે વખતે ઉપર કહેલો ચંદનાવતીનો રાજા કુલિંદસિંહ શિકારે નિકળેલો, તે ત્યાં આવી ચડતાં આવા તેજસ્વી છોકરાને વેરાન અટવીમાં નિઃશંક ઉભેલો જોઇ તેની હકીકત પૂછી, ઉત્તર સાંભળી તેને એવો સંતોષ થયો કે તે અપુત્ર રાજાએ તેને પોતાની નગરીમાં લાવી ભણાવી ગણાવી આનંદ ઉત્સવની સાથે પાટપર બેસાડ્યો.

રાજકુંવરી–ચંપકમાલિનીના સંબંધમાં ગુજરેલી બીના કેદખાનામાં જન્મેલી કુંવરી કાંઇક મોટી થતાં તેને રાજાની નજરે લાવવાને તે ઉપાયથી રાણી તરફ વૃત્તિ વાળવા ત્રીકમલાલની ભાર્યા સુમન એક બહાદુર ભણેલા ગૃહસ્થની વહુએ હામ બાંધી ને તે પ્રમાણે તેને શણગારી કચેરીમાં લઇ ગઇ, પણ તેથી ઉલટો રાજાનો કોપ વધ્યો, અને તેને એક વેરાન ટાપુની અંદર મૂકી આવવાનો હુકમ થતાં વફાદાર ત્રીકમલાલે છુપી ગોઠવણથી તેને કુલિંદસિંહને ત્યાં જઇ મૂકી આવ્યો.

ચંદ્રહાસ વિષયાને શી રીતે વર્યો–ધૃષ્ટબુદ્ધિ પ્રધાન કુલિંદસિંહને ત્યાં ચડેલી ખંડણી ઉઘરાવવા આવ્યો, ત્યાં ચંદ્રહાસને રાજગાદીએ બેઠેલો જોઇ, મારાઓએ દગો દીધો જાણી, અંતરમાં બહુ દાઝ પ્રગટી પછી એક નવો બુટ્ટો કાઢી એક પત્ર પોતાના કુંવર મનોજપર લખી બીડી ચંદ્રહાસ સાથે મોકલાવ્યો, તેમાં તેના પુત્રને એવી સૂચના કરેલી કે તું મુહૂર્ત, ઘડી, પળ, વાર કાંઇ જોવા ન રહેતાં પત્ર લાવનારને "વિષ" દેજે,

"વિષ" માંથી વિષયા કેમ થઇ—ચંદ્રહાસ બગીચામાં સુતેલો, ત્યાં વિષયા કુંવરી તેને જોતાંજ મોહ પામી, અને બારીકપણે આસપાસ નિહાળતાં એક પત્ર તેની પાસેથી હાથ લાગ્યો, જેની અંદર તેના ભાઇપર "વિષ" દેવાની ભલામણ પોતાના પિતાએ લખેલી હતી. પિતાની સરત ચુક થએલી ગણી નેત્રમાં સારેલા કાજળથી "વિષ" ની જોડે "યા" અક્ષર ઉમેરી "વિષયા" દેજો એમ શબ્દ પુરો કરી તે પત્ર પાછો તેના ગજવામાં મૂકી દીધો. ચંદ્રહાસે જાગ્રત થઇ નગરમાં જઇ તે પત્ર મનોજકુંવરને આપતાં તેણે ગાલવમુનિના અનુમતથી તાબડતોબ વિષયા ચંદ્રહાસને વરાવી દીધી.

ધૃષ્ટબુદ્ધિનું સ્વારીમાંથી પાછું ફરવું—ધૃષ્ટબુદ્ધિએ કુલિંદસિંહપર ખાનગી દ્વેષથી જુલમ ગુજારી તેનું રાજ જપ્ત કર્યું, પણ જ્યારે તેણે વિવાહની મોજ મેળવેલા માણસો ત્યાં આવી ચડતાં તે દ્વારા સાંભળ્યું કે તેના કુંવરે ચંદ્રહાસને વિષ દેવાને બદલે વિષયા વરાવી દીધી. ત્યારે તેણે લાચાર બની કુલિંદસિંહને રૂબરૂ બોલાવી પસ્તાવો જાહેર કર્યો, તેને તેનું રાજ પાછું સોંપ્યું, ને પોતે કુન્તલપુર ત્વરાથી આવ્યો હકીકતથી વાકેફ થતાં દૈવેજ પોતાની મુરાદ વણસાડેલી જોઇ તે છોકરાને પાછો મારવાનો ઉપાય શોધી કાઢયો. દેવીને મંદિરે મારાઓને આગળથી મોકલી ત્યાં થાળ ધરવાને બહાને ચંદ્રહાસને મોકલ્યો.

કૌંતલરાયને રાણી યોગિનીથી છેડું પડાવનાર હીરજીનાં કાવત્રાં ફુટયાં. ત્રીકમલાલે રાણીની હયાતીને હાનિ પહોંચવાનું જોખમ અટકાવવા પોતાને ઘેર છુપી રીતે રાખી રાજા પાસે તેને મરણ પામેલી જાહેર કરી હતી. હીરજીનાં કાવત્રાં ફુટતાં તથા તેના પ્રપંચની ખાત્રી થતાં રાજા નિર્દોષ રાણી તથા કુંવરીપર ગુજારેલી હકીકતથી

શોકમાં ડુબી ગયો, ને અર્ધ ઘેલછાની સ્થિતિમાં આવી પડયો. ભીકમલાલ રાજાને યુક્તિપૂર્વક રાણીનો મેલાપ કરાવી શુદ્ધિમાં લાવ્યો, ત્યાર બાદ તેનો મિત્ર કુલિંદસિંહ ચંપકમાલિની સાથે આવી મળ્યો.

કૌંતલરાયે કુંવરી ચંપકમાલિની તથા રાજગાદી ચંદ્રહાસને આપી. ચંદ્રહાસને રૂબરૂ લાવવા કૌંતલરાયે મનોજને હુકમ કરેલો, તેથી રસ્તે તેના હાથમાંથી થાળ પોતે ધરવા લઇ જઇ ચંદ્રહાસને રાજા પાસે મોકલી આપ્યો. ત્યાં રાજાએ ગાલવમુનિની સમક્ષ કુંવરી તથા રાજપદ આપવાનો સંકલ્પ કર્યો.

દેવીને મંદિર બનેલો બનાવ—ધૃષ્ટબુદ્ધિ કચેરીમાં આવેલા ત્યાં ચંદ્રહાસને જોઇ મારાઓ તેના પુત્રને મારી નાંખશે એવો ભય પામી એકદમ દેવળે ગયો. ત્યાં મનોજને મારી નાંખેલો જોઇ પોતે પણ ખંજર ખાઈ પડયો. ચંદ્રહાસ ત્યાં આવી પહોંચતાં પોતાને નિમિત્તે સસરા તથા સાળાના સંબંધમાં બનેલો બનાવ જોઇ પોતે મરવા જતો હતો. ત્યાં જોગમાયાએ પ્રસન્ન થઇ તેને દર્શન આપ્યાં ને તેની પ્રાર્થનાથી તે બંનેને માતાજીએ સજીવન કર્યા પછી, સર્વ રાજમંડળ, ગાલવમુનિ વિગેરે ત્યાં આવી પહોંચ્યા. ધૃષ્ટબુદ્ધિને આવા પરમ પવિત્ર ચંદ્રહાસનો દ્રોહ કરવા બદલ બહુ પસ્તાવો થયો, છેવટે મહાત્મા ગાલવમુનિએ ઇશ્વરના ભક્તનો સદા જય થાય છે, તેનો પરાભવ કરનાર પાછોજ પડે છે, એવો આ પ્રત્યક્ષ દાખલો લક્ષમાં રાખવા તથા પરમેશ્વરપર અનન્યનિષ્ઠા રાખવા કહી સંભળાવ્યું. મહાત્મા મુનિઓનાં વચન કદી ખોટાં પડતાં નથી એ પણ ધૃષ્ટબુદ્ધિને પાકી ખાત્રી થઇ.

મૂળજી આશારામ ઓઝા.

મુખ્ય પાત્રોનાં નામ.

ચંદ્રહાસ........................અંગદ દેશના રાજાનો પુત્ર.
કૌંતલરાય........................કુંતલપુરનો રાજા.
યોગિની........................તેની રાણી.
ચંપકમાલિની........................તેની પુત્રી.
દુષ્ટબુદ્ધિ........................તેનો પ્રધાન.
વિષયા........................પ્રધાનની પુત્રી.
મદન ઉર્ફે મનોજ........................પ્રધાન પુત્ર.
નથુ........................પ્રધાનનો હજુરી નોકર.
ત્રિકમલાલ........................કારભારી પદમાંથી ખસેડેલો વફાદાર નોકર.
હીરજી........................એક મહેતો.
કુલિંદસિંહ........................ચંદાવતીનો રાજા. કૌંતલરાયનો મિત્ર પણ ખંડણી ભરનાર.
ગાલવમુનિ........................ભવિષ્યવાદી મુનિરાજ.
વેજારામ........................તેનો રમુજી શિષ્ય.
તળશીયો........................વેજારામનો ભત્રીજો.
વેલી........................ચંદ્રહાસને લઇ ભાગેલી રાજદાસી.

મનજી
બાદો
વજપાળ
} ....ફડીઆ વેપારીઓ.

કુરો }
એગળ } ....તરકરો.
વકરમી }

પેહેલો કુંવર }
બીજો કુંવર } ....ચંદાવતીના રાજાના ઉમેદવારો.
ત્રીજો કુંવર }

તે સિવાય વારાંગનાઓ, રાજ સેવકો, દાસીઓ, બ્રહ્મમંડળ, પ્રતિહાર, વિષયાની સાહેલીઓ, વિગેરે આવે છે.

ॐ तत्सत् परमात्मने नमः

श्री

चंद्रहास नाटकनां गायनो.

—:०:—

१

मंगळाचरण

શ્રી હરિ ૐ વિનવી, શ્રી હરિ ૐ વિનવીએ, શ્રી હરિ સદા દીએ. ભક્તિ પ્યારી—શ્રી હરિ.

સારી બુદ્ધિ શ્યામ, સ્થાપો મનહરનાભિ, મૂર્તિ તારી સુંદર મન પ્યારી, જે પ્રાણી સુખકારી, વિશ્વ સ્વામી—શ્રી હરિ.

ન્યારી કળા નાથ, પેખી પ્રીતમ તારી, પ્રીતિ તારી માઈ ને ગિરધારી, છે જન અઘહારી, જોરે જામી. શ્રી હરિ.

૨

ગાલવમુનિ—ધારૂંછું હરિ ધ્યાન જ્ઞાન મનમાં, સાધી સમાધિ વિધી,
સંચું છું પ્રભુપ્રેમ હેમ ઘટમાં, સાચો વિચારી નિધી,
યોગીની વ્રત નેમ જેમ ધરતી, પ્રેમે સદા પાળતી,
તેના કૌંતલરાય નાથ પતિનું, આયુષ્ય લંબાવતી,

૩

સ્ત્રીમંડળ—વટ સાવિત્રિ વ્રત આજ, પૂરણ કરીએરે,
લઇ કુમ કુમ અક્ષત હાથ, પૂજા તો ધરાએરે,

છે પવિત્ર વસ્ત્રો બેન, આપણુ અંગેરે,
કરો પૂજન વડનું આજ સૈયર સંગેરે.
વિધિ આ વ્રત તણીરે સાચવો તમો,
તો તો મંગળ તમારૂં થાયરે, આયુષ્ય પ્યારા પતિનું રે વધારશો.
શાસ્ત્ર વિષે સુંદરતા શી એની લખી,
તેથી તમારૂં રૂડું થાયરે—આયુષ્ય.
કંકણ કર વિશે ચમકે તમારાં, અંબોડા શિરપર શોભે છે સારા
એ સહુ રેહેશે રૂપાળાં વ્રતની વિધિ સંભાળો;
ઝાંઝરનો ઝમકાર તમારો, લટકો મટકો ને ચટકો તમારો
ખટકો હોય જો પ્યારો—વ્રતની વિધિ.

૪

ચંદ્રહાસ—કૃષ્ણ ચંદ્ર નમું સ્વામી સુખનારે સિંધુ,
કાલિંદી તીરવાસી, માયા પ્રકાશી,
ગોકુલ વિચરે જગદીશ્વર પ્યારા—કૃષ્ણ.
પાર્થમિત્ર પ્રત્યક્ષ પ્રભુ છો, લીલા હા ન્યારી,
ન્યારી આપે કરી, મનહર પ્રિય વ્રજ વનમાંહે-કૃષ્ણ.

૫

વેલ્લી—હવે હે દીનબંધુ શુંજ કરવું!
હારે દૈવ શો વખતજ આવ્યો, બાલુડો લે બાથા,
રાજકુંવરને સુકારે ટુકડા માગવાના વાંધા;
કેવાં રાતથીરે ઉછેરું, ક્યાંથીરે અન્ન આપું,

ઉછાતું કોઇ આપે નહીં ને શો ઉધમ સ્થાપું.
કેમ ઉદર ભરવું—શુંજ કરવું.
આજ સુધી મેં ફરજ બજાવી, હું છું રાજ દાસી:
કરી યાચના હવે હું થાકી, થઇ છું નિરાશી,
મારા કુંવરને હરિ સંભાળો, દેહ એની ખાસી.
ભુખ્યો એને નહીં રાખશો, કોઇ દિન અવિનાશી,
મારે ભલે મરવું—શુંજ કરવું.

ચંદ્રહાસ— ૬

હાય અન્ન અન્ન સારૂ જાવું ભટકી ઘરેઘર, મૂક ન તું નિત પ્રતિરે માતુ;
નવ કોઇ આપે, સકળ જગત હરિ પાલન, વણ પૂછે કરત એ, મા.
ઘર શુદ્ધ હૃદય શ્રદ્ધા, નહીં નહીં વિસરે પેટ પૂર્ણ અન્ન જલ દે;
સુખ ન માગતું કાંયરે માતુ—હાય.

ચંદ્રહાસ— ૭

હતો માને પેટે, પરમ રસ દઇ પોષણ કર્યું,
વળી જાયા પેલાં, જનુની ઉરમાંહે પય ભર્યું;
રચી છે જેણે આ, સકળ જગ નીતિ ચિત ધરી,
મુનિ તેને તો છે, જીવન મુજચિંતા મન ખરી.

બ્રાહ્મણો— ૮

હાંરે ઋષિઓ ચાલો, ઓઢો પીતાંબર શાલો, ભોજન છે દીઓ દોટો,
(૨) યજ્ઞ થાય પ્રધાન ઘેર મોટો. ટેક.
હાંરે બાવીશ લાડુ, ભજીને દલવે ગાડું, તોપણ આવે તોટો, (૨) યજ્ઞ.

હાંરે વીશ પત્રાળી, ક્ષણુમાં થાએ ખાલી, ઉપર ઘીનો લોટો.(૨) યજ્ઞ.
હાંરે છકમ છક્કા, હાંરે રહીએ પક્કા, ભલેને આવે ખોટો. (૨) યજ્ઞ.
હાંરે પૂરણુ ધરાઉં, તોપણ ઉપર ખાઉં, આપે ધોતી જોટો. (૨) યજ્ઞ.
હાંરે ખાઇને જઇએ, શીખજ પુરી લઇએ મંત્રે વાળી ગોટો. (૨) યજ્ઞ.

ચંદ્રહાસ— ૯

ચાલો દર્શન ભોજન કરશું, બ્રહ્મમંડળની ભેગા ભળશું,
યજ્ઞ વિધિને આંખે જોશું, સ્થાપન દેવોનાંય,
જોઇએ કેવી ધર્મ આસ્થા છે એ સચીવ માંય.—ચાલો.
યજ્ઞ પ્રસાદી પામી કરવી, પવિત્ર મારી દેહ.
સદા આરાધું શ્રી હરિને ક્ષણ ક્ષણુ ખબરજ લેહ.—ચાલો.
ગાલવ બાપો બહુ બહુ મારી રાખે છે સંભાળ,
જમવા રમવા સારૂ ટાણું, આપે દીન દયાળ.—ચાલો.

કૌંતલરાય— ૧૦

યોગિની પ્રિયા શી શોભતી, છે આ તરૂણીની મુજમાં મતિ—યોગિ.
વ્રત નેમ પુરાં થયાં કે અધુરાં, કહો પ્રિયા શી છે સ્થિતિ,
પ્યારી મારી, કહો પ્રિયા શી છે સ્થિતિ—યોગિ.

યોગિની—

વ્રત નેમ પુરાં નથી રે અધુરાં, પ્રત્યક્ષ આવ્યા પતિ,
જ્યારે પાસે પ્રત્યક્ષ આવ્યા પતિ, ધો કૃષ્ણુ સો જન્મ,
કૌંતલપતિ, છે આ તરૂણીની તેમાં ગતિ—ધો કૃષ્ણુ

યોગિની— ૧૧

પરમ સુમિત્ર મારા પ્રીતમના પ્યારારે. રેહેશો નહીં તો દઉં સોગન હું મારારે.

ષડવિધિ મિત્રતા લક્ષણ જાણો, આગ્રહ અંતર તણો ઉર ધારોરે
મેં પણ ખાતર કરી ન તમારી, ભોજન જમાડયાં નથી કરી સારાં સારાંરે—પરમ.

કુલિન્દસિંહ— ૧૨

થતો રે દુઃખદ કલેશ સહુને, ઘર વિશે મનમાં સહુને કેમજ મૂકું મિત્ર ભુવનને.

એક તરફથી મિત્ર વગગતો, બીજી તરફ બેન મારાં-કેમજ.
મન મુશ્કેલી ઉપજી છે મોટી, કેમ ચાલું કરી ન્યારાં-કેમજ.

ગાલવ— ૧૩

મુનિઓનાં વચન તેનું ગણ્યું ના વજન, તેનો આવે છે રે દિન. દેખાડું.
કરે ખોટું તું ગુમાન, તારૂં તોડું અભિમાન, વેલા મોડી જોડું જાન દેખાડું.

ધૌમ્ય—
મુનિ રાખો પુરી હામ, સાથે હું ને વેજારામ, પાર પાડવું છે કામ દેખાડો.

ગાલવ—
નથી પ્રભુતણો દાસ, ક્યાંઈ પામ્યોરે વિનાશ, કેવા સાલ્ય આવનાશ દેખાડું.

ધૌમ્ય—
મુનિ વચન પ્રમાણ, પાછો પડે આ પ્રધાન, ભલે કાઢે એતો જાન દેખાડો.

વિષયા— ૧૪

શાણો પૂરો આ પૂરો શાણો છે, નીતિ વચન મુખ શાં સંભળાવે.
વેષ કંગાલનો વસ્ત્રમાં ભાસે, પણ ઉત્તમ કુળ એ ઓળખાવે—શા.
દિવ્ય કાંતિ છે દેહની કેવી, રાજકુંવર તન તેનું જણાવે—શા.
પ્રશ્ન કરીને પૂરોરે જાણું, મોહની મુજપર એ ઉપજાવે—શા.

ચંદ્રહાસ— ૧૫

જેણે પત્ર પુષ્પ લઇ હશે પ્રભુને પૂજ્યા,
જેણે પુત્રી રંભાદાન પુરવ ભવમાં આપોયાં.

વિધિ અંક રૂડા ભાળ, જે હશે મતિ વિશાળ, જેને પ્રસન્ન દીનદયાળ.
નશીબ નિરમિ રાજબાલ, જેહ ભાગ્યશાળી, ભવલલાટ વૈભવી હશે.
તે તમારો કરગ્રહીને તમોને પરણશે.
પુણ્ય પુંજ જેહના ઉદય થયાં હશે બહુ, જેણે તપ તપીને રીઝવ્યા
હશે દેવો સહુ, જેને ભક્તિતણો નેમ, રૂક્ષ્મણી પતિનો પ્રેમ;
કરે એહ જેનું ક્ષેમ, તેને પ્રાપ્ત લતા હેમ, વાસુદેવ કૃષ્ણ
ચંદની કૃપા હશે ઘણી, રૂપ સુંદરી તમારો તેને સ્થાપશે ધણી

ચંદ્રહાસ— ૧૬

રે ના બોલો આવી વાત, દિલમાં શું વિચાર્યુ
શુંરે કલંક દેવું રે, આ સુણશે જો તમ તાત,
થાશે તો મહા ઉત્પાત, કાઢે મુંને મારી લાતરે—રે ના.
હું નોકર છું તમ દાસ, મારો શો ધર્મજ ખાસ,
આવું સુણતાં હું ઉદાસરે—ના બોલો.

વિષયા— १७

ડર માં તું દિલ સાથ છોકરા, ડર માં તું દિલસાથ;
તુને કોઇ ન મારે લાત —છોકરા. ટેક.

તુંને સંભાળું, પ્રીતિથી પાળું, ચાલ તુંને મારા મહેલ દેખાડું;
ઘરેણાં વસ્ત્ર સારાં સારાં કાઢું, ચાલ તું જો મારા મહેલનાં ચિત્રો.
રમકડાં રૂડાં ન્યારાં વિચિત્રો, ચાલ્ગો આવ, બી માં, ચાલ હું
બેશીશું; મારે કેવાં છે કંકણ હાથ, જોજે મારે કેવાં કંકણ હાથ—છો.

ચંદ્રહાસ—

તમે મયાળુ દિલ દયાળુ, સોના કણ્ણા વિના હું નહી આવું;
માત પિતા તમ ભ્રાત કોપાવું, વિષયાજી એ હું સત્ય કહાવું.
ના ના નહીં હું તો ત્યાં નહીં આવું, મને ના વળગો;
જાઓ તમારે મારૂં શું કામ છે, તમે મૂકો મારો હાથ. ડરૂં.—છોક.

વિષયા— १८

પિતુ આને કહોમારે તપીને, શિશુ વયમાં કૃપી તનમાં;
નહીં કરમાં નથી બળી હા—
કરો કરૂણા, નહીં જાવા, ઓજો શુંએ, શાંરે ધરી લે,
જુલમ જ છે જો આકરી ચાકરી બળથી સોંપશો—પિતુ.
જુઓ મુખડું, તમો એનું, ઘણું સુકયું, સુણી ચિંતા;
અકલનું એ રે ઉમદા, ક્ષણમાં કરશે બિચારો—પિતુ.

કુલિન્દસિંહ— १९

બહુ થાવું તારૂં બુરૂં. જાની, માની. હાની—બહુ થાવું,
અપમાની બોલો બકી, જાઇ ખેદ પામે નકી, ચઇશ હળવો,

ઓજ બળવે મિત્ર છળતો ચિત ચળવો. ગર્વ ગળવો—જાની.
મૂરખ તારી મતિ નાઠી, થયો અંધ દશા માઠી,
ભાવી ફાવી, લજ્જા નાવી, ખ્વારી તારી થાવી, ના તેં,
ભાળ્યું બાળ્યું, વૃથા ગાળ્યું, આયુ તારૂં, એની મારી,
શુદ્ધ નારી, પ્રભુ પ્યારી, ટાળી જાની માની.

હીરજી— ૨૦

હવે ફાવ્યો છું, આવ્યો છે દાવ બંધ બેઠો છે મારો ઉઠાવ,
હવે ડુબાડું દુશ્મન નાવ, નાવ ઉતારૂં ઉંડો હું મારૂંજ ઘાવ,
ત્રિકમા તારૂં તો કાઢું હું મૂળ, આડો આવે છે મોટું તું શૂળ.
મહેનત મારી તું મેળે છે ધુળ—હવે.
રાજા રાણી માંહે પાડી છે ફૂટ, કુલિન્દસિંહથી પાડી છે તુટ,
બંદા કરે હવે છાકમ છુટ—હવે.

વિષયાની સખીઓ— ૨૧

એ વીણા મન હારી, મોહને કરધારી, સુણી વ્રજજન,
ખેંચ્યું તનમન, ઘેલી ગોપીયન, ચાલી વન વન એવી
વ્રજચંદે નાંખી રસ છંદે—એ વીણા.
સસસા સાનીધધ સારેગસા, એવા શિવજીએ નાદ સુણ્યા
સાગગગગગ સામમમમમ, પનીનીનીનીની, પસાસાસાસાસા,
ગપપપપપ, ગનીનીનીનીની, ગસાસાસાસાસા—એ વીણા.
એની ધુની બધે વ્યાપી મોહ્યા સુરનર સૌ વેગે, રેધ્ર સાગરેસા,
રેસાનીધ, મમપધ, મમપધ રેસાનીધ, અધર ધરીછે અવાજ આપતી.

સનન સનન સનન ગાજતી, (૨) થનન થનન થનન નાચતી (૨)
છનન છનન છનન ગાજતી, (૨) ધ, પ, મ, ગ,
રે, પ, મ, ગ, રે, સા—એ વીણા,
સાપપ (૩) સુરમ ડોલે છે, (૩) ગરેસા, મગરે
ધનીસા, (૨) કીડધતટ, ધા કીડધા, કીટ ધાધાધા, પધની, રેરેરેરેરે રેરેરેરેરેરેરેરે, સારેગ ધની નીસા, ધની નીસા ગીરધારી ધની નીસા, ધની નીસા, સારેગ, મોહના, રેગમ, ગામમાં, ગમપ, સુરમાં, મપધ, તાનમાં, પધની, લાગમાં, ધનીસા, હાટમાં સાપગસા, સાગપસા, સાગ મગરેસા, સારેગરેરા પગમગરેધપ, મગરેપ, મગરેસા—એ વીણા.

ચંદ્રહાસ— ૨૨

વખત વિચારો શ્રીહરિ તમે આવો મારી વારે.
તમે આવો મારી વારે,
પ્રભુ તમારી મુજને સહાય, ત્રીકમ તુરતજ ધારે,
તમે સહાય કરી સૌ ઠામ, ભક્તની ભીડ ભાંગી,
કેમ કરો છો વાર બીરદ એહા ત્યાગી રે શું લાગી,
નથી કોઇ માને બાપ (૨) મારે તુજવીણ પ્યારા; રેવીણ પ્યારા,
નથી કોઇ બંધુ બેન, સખા એક વણ તારા,
અંગદ દેશ છોડયો માત તાત મરણ પામ્યાં.
દાસીએ ઉછેર્યો મૃત્યુ પામી તેણ વામા,
ક્રુર છે સચીવ મુંને મારવાને લાગ્યા,
વિપ્ર વચન સાંભળીને દુષ્ટને ઠરાવ્યા,

પ્રૌઢ દુઃખ તો પડ્યુ (૨) પ્રભુ વ્હેલા આવો વ્હેલા આવો,
કેમ નહીં આવો નાથ, શરણુ વત્સલ કા'વો
સતી દ્રૌપદી ચીર (૨) પુર્યાં લજ્જા રાખી, લજ્જા રાખી.
થંભ ફાડી પ્રલ્હાદ ઉગાર્યાં જગસાક્ષી જગસાક્ષી.
ધ્રુવ અને અંબરીષ, (૨) વધાર્યા બહુ નામીરે બહુ નામી,
ગજેંદ્ર કીધી સહાય, ઝુડ માર્યો સ્વામી-
શીદ વાર કરો નવ નાથ ઘટે, કહો આપ વિના દુઃખ કોણુ કટે
રતનાકરની દુહિતા રોકતી, જનની તુજને મુજ છે વિનતિ,
નન માતને હોય વધુ ગમતો જનુની નવ રોક તું કાળ જતો,
મુંને મારશે નાથ (૨) લજ્જા કોની જાશે કોની જાશે.
એ વિચારો વાસુદેવ, ઉભો અહીં તુજ આશે.
તમે સાહ્ય કરી સૌ ઠામ, ભક્તની ભીડ ભાંગી.

૨૩

કુલિન્દસિંહ—

ચાલોજી પ્યારા પુર માંહે ચાલો, અશ્વે સવારી કરીને રે-પ્યારા પુ.

ચંદ્રહાસ—

પિતા આશે હુ ઘોડે પલાણું, નીતિ એ કયાંની કહોને વડીલરાવ-પ્યા.

કુલિન્દસિંહ

શાબાસ વ્હાલા સમજ તારી, વિવેકી વાણી ન મુખેરે જાય કહી-પ્યા.

ચંદ્રહાસ—

કહો મુખેથી પુત્ર મુને તો, હવે મકું કેમ નીતિરે તાત તહીં-પ્યા.

કુલિન્દસિંહ—

અહીં છે બીજો અશ્વ નોકરનો,

ચંદ્રહાસ—

બેસું હું બાપુ જો ઇચ્છા તમારી થઈ—પ્યારા પુરમાંહે,

શિકારીઓ—મહારાજ કુંવર આવ્યો, અહીં કોણ તમારો;

તન તેજ તિલક ધારી, રૂપ હોય હમારો.

ચાલાકી, ન બાકી રહુતાકી—મહારાજ કુંવર.

કુલિન્દસિંહ—વન માંહે હરિ આપ્યો, મેં કુંવર સ્થાપીઓ;

સુણી બોલ સુખ પ્યારા, મુંને પ્રેમ વ્યાપીઓ—ચાલાકી.

મુજ ભાગ્ય ઉદય જાણું, આ દિવ્યતન મળ્યો;

શિર વાંઝીયાનું મહેણું, હરી મુક્ત તેં કર્યો—ચાલાકી.

શિકારીઓ—

ધન ધન ઘડી આજની છે રાજ રૂપ એહ,

પૂરમાંહે પુરી ખુશી, વધામણી દઇએ જઇ;

છે પ્રણામ છે સલામ મહેરબાન સાહેબ નિગાહ રખીએ—ચાલાકી,

કુલિન્દસિંહ—રૂપ ગુણમતિ છે વિશાળ ભાળ ઝળક વંત;

જાણે કેમ કૃષ્ણ તન, કામ બીજો પ્રદ્યુમન

માન્યું મન, છોડું વન, જાઊં ભુવન, કુમાર પ્રયાણ કરીએ—ચાલાકી.

શિકારીઓ—મહારાજ કુંવર આવ્યો અહીં કોણ તમારો.

યોગિની- ૨૪

અહો દુઃખ મુજપર અપાર, આવું કેમ પડયું કિરતાર;
જાર ઠરી કેદ કરી, રોઊં આંખો ભરી ભરી તજી મુને ભરથાર,
પાપ પૂરાં હશે કર્યાં સંચીત પુરવ અડયાં, નાર ગણાણી જાર;
પુત્રી દુઃખી પેટ પડી, દિલાસે દિવસ ગણી કાઢયો બહુ બહુ કાળ;
મરવા છે મન મારૂં, જીવવા ન હરિ ધારૂં, ખેંચ દોરી આ વાર;

૨૫

ચંપકમાલિની—માટી તું મને વઢે છે, પળકેડે પાછી હસે છે;
યોગિની—પુત્રી માતાની પ્રીતી, દીકરી છે દુઃખી રીતી.
ચંપકમાલિની—ઘડીકમાં તું ધમો મારી, કરડી કરતી આંખ;
ઘડીકમાં તું છાતી સાથે, દાબી થાતી રાંક.
આવ મારી વહાલી, આવ મારી લાડકો;
યોગિની—
બીજું કોણ તુંને મારી વહાલી કહે, બીજું કોણ તુંને બચી લીએ—મા.
ચંપકમા૦--ખાઊં નહીં ખુણામાં બેસું, રીસાઊં તારી પાસ,
પરાણે પકડી ખાવું દેતી તારે હૈયે હોંસ;
મારી દીકરી રીસાઇએ નહિ,મારી વહાલી સંતાપીએ નહિ.
યોગિની—તું કેદમાં ઉછરી છું, તું દુખમાં ઉછરી છું—માડી.

૨૬

સુમન—આજ કૌંતલરાયનાં કુંવરીને, શણગારો સજની;
લગ્ન જાવાં છે પિતાને જોવારે, શણગારો સજની.

પેરો બા હાથમાં છલ્લાં;
નાનાં નાનાં પગમાં કલ્લાં.

ચંપકમાલિની—લાવો મારી હાથની ચુડી;
સુમન—ઘુઘરીયાળી ઘાઘરી રૂડી;
ચંપકમાલિની—એ તો હું પહેરીશ,
સુમન—શાણાં સુલક્ષણાં છે કુંવારા રે—શણગારો.

ઓઢણી આમ પેરાયે,
છેડો બા આમ નખાયે:

ચંપકમાલિની—હાર તો આગ રખાયે.
સુમન—છુટી લટ આમજ જાએ,
ચંપકમાલિની—એ તો મુંને આવડે છે,
સુમન—લાગે બોલકાં પરાણે પ્યારાંરે—શણગારો.

૨૭

ચંપકમાલિની—ડરે ન માતુ માહરી, હૈયે તુ રાખ પૂરી હામ.
દોડી હું જાઉં એના કાન જગાડું નામોશી લાવ્યા છે નામ,
પિતા કેવી નામોશી લાવ્યા છે નામ, માતુ માહરી.
ઉઘાડું બારણાં, લેતી ઓવારણાં,
ટટ કટ કટ કટ પોંચુ મેડી ધામ, ધામ માતુ માહરી.
કહું બધી વાતડી, ઠાઢીને છાતડી,
વાહ વાહ પૂર્યાં છે કેદ ઠામ ઠામ માતુ માહરી.

ચંપકમાલિની— ૨૮

કાઢો મુખે આવી કહાણી, પિતા નોચે સુજનની વાણી.
નાવ્યા કદી પૂછવા કેદે મોટી થઇ, બોલી જબરી,
વાહા લવરી, નથી કુંવરી, નોતી તમારે રાણી—કાઢો.
પિતા નિજ તનુજા, દૂષી થઇએ નહીં, અતિ કરતા,
નથી ડરતા, જગ કરતા, પિતા મોટા છો જ્ઞાની—કાઢો.

ચંપકમાલિની— ૨૯

મુખ મોડા બોલા ગોલાનું, ધરશે જેરે કાન;
કુળનું ખોદી કાઢી પીટયા, કરશે તે હેરાન.
ભલાજનોને પીડી રોયા, મનમાં રાજી થાય;
બીજાની આંતરડી બાળી, ને પોતે હરખાય.
મુઆ હીરજી, લવલવાટના પીરજી, મરજો તારો વીરજી.

સદર— ૩૦

નથી નથી એવી મુજ જનુની, શુદ્ધ સતી શુદ્ધ મતિ;
શુદ્ધ છતી શુદ્ધ ગતિ;–નથી નથી,
મુખ ઉચરો કુળ કીર્તિ લજવાએ છે, બહુ સમજુ તણું ભૂષણ તો
જાએ છે, શા છો, શાણા, વિદ્યા ભણ્યા–નથી,
અંધ અતિ મંદ મતિ થઇ છે તમારી ઘણી.
શુદ્ધિ છોડી, બુદ્ધિ થોડી શું વદો ખોટું હે પિતા.
જાણી ચાલી, આવી ઠાલી, પછી પસ્તાશો, પૂરા યાદ કરો–નથી.

સુમન—   ૩૧

રાજદ્રોહી ક્રૂર હીરજી તમોને ધિક્ક છે.
રાજ સુતા બાળ સુતાનો ભમાવીગોરે પિતા-રાજ.
હાની કરી થી કુંવરી તમારી, બાળી ભાળી કરૂણા ટાળી
કાંઇ ધશ બીક છે–રાજ.
માતા ને પુત્રી માઠી દશામાં, બાળ ધાતી કઠોર છાતી.
કાંઇ સમજી શીખ લે-રાજ.
કટકે રોટલે કૂતરો ધણીનું, રહું વાંચે અંગ સાચે
શ્વાનથી તું નીચ છે. (૩)

દરબારીઓ—   ૩૨

ગાઓ સુંદર સુર તનનનનન, દીઇમ તનોમ (૨) આજ પૂરમાં
સહુ શુરમાં, ખુશી ઉરમાં, તુમ દીર દીર તાનાના (૨)—પ્યારે.
કુંવર સ્થાપી, ગાદી આપી, કુલિન્દ મહારાજાનો જય.
હોંસે સત્તા આપી. બુદ્ધિ માપી, કીર્તિ વ્યાપી, ગાયે સમાજનરે,
નિત્રોમ તનનનનનનનન (૩) ધેરેતના ધેરેતાના તુમ.
દીર દીર તાનાના, તુમ દીર દીર તાનાના, પ્યારે ગાઓ
સુંદર સુર તનનનનન.

૩૩

કુલિન્દસિંહ—તખ્ત સોંપું સમશેર સાથ, તનરે,
ખસે ન ત્યાગે; લક્ષ્મીની લાલચે,
નહીં ચળે કોટી કષ્ટે, તુજ મનરે. (૩) તખ્ત.

સુંદરી રંભા તું નહીં થાય વશ

વાચ કાચ સાચો પુત્ર ધન્ય ધન્યરે (૩) તખ્ત.

ચંદ્રહાસ-ચંડોલ ચલાવું રાજ ન્યાય નીતિ,

અધર્મી મૂળ કાઢું મારી રણુ રે. (૩) તખ્ત.

કુલિન્દસિંહ—બેસ સિંહાસન મુગટ ધરી શિર.

ચંદ્રહાસ—આજ્ઞા ધરી શિર બેસું ન્યાયાસનરે. (૩) તખ્ત.

ધૃષ્ટબુદ્ધિ 34

જાઓ બસ બસ હાલ મિલ્કત તમ રાજ,

લાવો બધું તમને શિખજ આપું, કુશળ તમારૂં ઇચ્છો—જા.

રાજમાંથી કાઢું બારે, કેદ કરૂં આણી વારે—બસ.

કુલિન્દસિંહ

આ હોય કરવાનું તો ખબર લઈશ હુંય મૂકી ચુકી,

કુંવરને મુંને છેતર્યો છે, ઠીક જોઉં છું હું જોર તારૂં.

રાખું સામે જે છે સૈન્ય મારૂં, ધર્મ યુદ્ધ કર, પછી આપું જર,

આવ સામો આ કાળ ભીડું. કીધું કપટ હુંથી તે તુંને

ખેદ થાવો રે.

ધૃષ્ટબુદ્ધિ-જાઓ બસ બસ હાલ મિલ્કત તમ રાજ.

વિષયા— 35

કરી ભૂલ પિતાએ, નકીજ પત્ર મહીં,

વિષયા લખતાં વિષ તો લખાયું, આવે છેલ છબીલો હણવો

હોય નૈ—કરી.

માટે સુધારૂં આ પત્ર હું તો, મજબ થાય બંધુ ઝેર આપે અર્થે
આ અહીં—ફરી.

૩૬

સુકેલી આ વાડી, થાશે લીલી નવ પલ્લવ પામી,
જોશો એવું જેદી, અહીં આવશે વિષયાનો સ્વામી.

વિષયા- ૩૭

પ્રભુ વિલંબ ન કરશો રે પત્રની માંહી,
કાંઇ મનમાં ન લાવે વહેમ ભ્રાત
એજ કુંવરને વરવું મારે, મનમાં નિશ્ચય મેં કર્યો.
કયે ભ્રાત મુજ વાત વિવાહની.
ફરી કરે દિલ શાંત— પ્રભુ.

ચંદ્રહાસ- ૩૮

જય જય તું શ્રીકૃષ્ણ નવ નિત આનંદ ધન.
રૂપ શૃંગાર સુખમય વિલાસી,
મદન મન મથન વ્રજ ગોપકુલ રતન એ.
પરમ સુંદર પ્રિયા, સુખ વિલાસી,
બચન મુખ ધરન વ્રજ વધુકી પીડા હરન,
ગિરિવર ધરન નવ રસ વિલાસી.
નીલઘનસ્યામ તન, ભક્તવત્સલ પિતા,
જનમ પ્રતિ જનમ, મમ સંગ સાથી. જય જય.

સ્ત્રી મંડળ— ૩૯

વેગે આવ્યો ને હુકમ લાવ્યો અને આવ્યો થઇ અસવાર.
અરે હારે થઇ અસવાર લાવ્યો લગન પત્રી હાથ;
પરણી બાલુડી હો રાજ, સુંદર વરને લાડકડી પરધાન,
તારી શોભે છે શી આજ—વેગે.

અમે ઘડીયાં તે લગનજ લીધાંરે, આનંદ ભર્યાં.
અમે ગાંધર્વ વિવાહ કીધારે, આનંદ ભર્યાં.
આવ્યો ઘેર જમાઇ અજાણ્યોરે, આનંદ ભર્યાં.
તે મળતાંજ વિવાહ માણ્યોરે, આનંદ ભર્યાં.

જુગ્તીવાળી, છે અમ બાળી, વિષયા વ્હાલી, છે રઢીયાળી,
નાચ નચાવે, હાલા હલાવે, કાન ઝલાવે, પતિ મનાવે—અમે

સૈન્યનાં માણસો— ૪૦

ભાઇ ચાલોરે, તિર ભાલોરે, હાથ ઝાલોરે, થયો હુકમ જવાનો
ગામગામ—ભાઇ ચાલોરે.

છ માસની છે નોકરી, જાવું ભિન્ન ભિન્ન ગામ,
કંજુસ કારભારી મળ્યો, દીએ ન પૂરાં દામ,
એને શું કેવુંરે, દુઃખ સેવુંરે, ચૂપ રેવુંરે, એને રખડવું ઠામ ઠામ—ભાઇ.

વિષયા— ૪૧

થવા છોરે પતિ તેજ પ્યારી તનના ઉર હસી વરી આજે, બનવા
છેલ છબીલા રૂડા રંગીલા, રાજપુત્ર પ્રખ્યાત,

જોયા બાગે, અનુરાગે, ચિત્ત લાગે, કેમ ત્યાગે. પ્રભુ તે વખતે
મેં તન મન તમને અરપ્યું થઇ રાજી—થયા.

ચંદ્રહાસ—કૃષ્ણ કૃપાએ તમોજ મળીયાં, દિલમાં જે ચિત્ત ચાહ,
નોતું નકી, નોતી વકી, બિશા પકી, વિધિ લખી;
પ્રિયા ઉત્તમ તન બની ઠની દેવસુંદરી, પદમણી મળી આજે—થયા

વિષયા—મહેલ જતાં તે દી તરછોડી, હવે ન મૂકું હાથ;

ચંદ્રહાસ—ચાલો આવું, મન ભાવ્યું, કેમ નાવું, પ્રિય કહાવું;
હવે હાજર છું તન મન ધન દેવા, જેમ પ્રેમ છાજે.

વિષયા— ૪૨

તાતનો ભરૂંસો નથીરે, મુનેરે, મારા તાતનો ભરૂંસો નથીરે.
પ્રીતમ થાળજ, કારણ તમને, એકલા મૂકે એ રીતી કોણે કહીરે—મું.

ચંદ્રહાસ—

જલદી હુકમ થયોરે જવાને પ્રિયા, જલદી હુકમ થયોરે.
હુકમ ધારણ કરૂં હું મુજ શિર, જાઉં નકી રોકવા હઠ ન લ્યોરે.
હુકમ થયો હું નવ રહું, વડીલ એ કેહેવાય,
પ્રિયા આમન્યા એમની, નવ હુંથી લોપાય—જવાને પ્રિયા.

વિષયા—પ્રીતમ ઉષાને નડયો તેનો તાત અસુર.
આ પણ સ્વામી જાણજો, બીજો બાણાસુર—તાત.
અનિરૂદ્ધને નાંખીયો, કારાગૃહની માંય,
દાદાએ છોડાવીયો આવી ત્યાં યદુરાય—તાત.

ચંદ્રહાસ—

જે કૃષ્ણે છોડાવીઓ, તેની મુજને સહાય,
ફીકર કરો માં પ્રેમદા, પ્યારી મુજ વિષયાય-જવાને.
જેને સહાયક શ્રીહરિ, શ્યામા કહું છું સાચ.
વાળ ન વાંકો તેહનો, નાવે ઉની આંચ-જવાને.

કોંતલરાય— ૪૩

જગદીશ તારી, કરૂણા વિચારી, મુજ શિર ભાળી, બગડી વાળી,
મળી પ્રાણ પ્યારી, જે મૃતક ધારી, તે સજીવ નારી, નજરે ભાળી.
પ્રિય કર તું માફ, મુજ હૃદય સાફ, મુજ ઉગ્રપાપ, જય સતવાળી.
પ્રિય એ લલાટના લેખ વાત, તુજ પાપી નાથ, મેં હદ વાળી.

યોગિની—

નાથ નવ વદીએ, એવાં વેંણ, હવે થાય છે. એ દુઃખ દેણ,
કાઢયું ઇશ્વર, મારૂં કેણ યાદ કરો નહીં, એ દિન રેન.

કોંતલરાય—

સંભારૂં બોલ, વરવાનો કોલ, તે કરતાં તોલ, રહું ચિત્ત બાળી,
તુજ સત્ય ટેક, જાણી ન છેક, તુજ વૃત્તિ નેક, નવ સંભાળી.

યોગિની—

સ્વામી વિસરો એ વાત, કરી કસોટી, એ જગ તાત,
પુત્રીને મળવા, મુજ મન, આવે કયારે, આપ ભુવન.

કોંતલરાય—

પુત્રીનો યોગ મળવાનો જોગ, ટાળે વિયોગ, હરિ આ કાળી.
વળી મિત્ર માફ, માગીશ પાપ, કીધાં અમાપ, તને ભાળી—જગ.

હીરજી—　　　　　　૪૪

બેડીયું પગમાં પેરી, ટપલાં માથે ખાતાં ટોપલા સારતા.
હોદે ચડી છકયાતા હુંપદે, અંધ થયાતા મદમાં ભૂલી ભાન—બેડી.
હાલ થયા, બે હાલ થયા, ઘરમાલ ગયાં, સુખપાલ ગયા,
નવ કાલ રહ્યા, નવ થાલ રહ્યા, નવ બાલ રહ્યા,
શિર ટાલ રહ્યા, નવ કોઇ દયા કે ખબર લહ્યા—બેડી.
એક દી કારભારી બની, ઘોડા દોડાવતા, ને રોફ બજાવતા;
હીરજીભાઇ કહી સૌ, સલામું ભરતા, ને નજરાણું ઘેર આવતાં.
પ્રએ દાડો હતો, ને આજ સડકું ખોદીએ છીએ, કાંજીઊ
પીએ છીએ, ને ઠેબાં ખાઇએ છીએ, પ્રએ દાડો.
રાજના દ્રોહી થયા સાચાંને સંતાપી કમોતે મારતા—બેડી.
ચોર—
ખાતર દેવા ગયાતા ખાંતથી, દીકરો થઇ પહોંચી ગયા દરબાર;
બહુ ખુન કર્યાં, બહુ દ્રવ્ય હર્યાં બહુ પાપ ભર્યાં, મહા ચોર ઠર્યાં.
બદખોર ઠર્યા દરણુંય દળ્યાં દોરડાંય વણ્યાં ઘરબાર બળ્યાં;
કડલાંય ધર્યાં, હેડમાંહે પડયા—બેડીયું.
સુખે મજુરી કરી રોટલા ખાતા, બાઇડી છોકરાંમાં મોજુ કરતા;
ને નિરાંતે ઘેર જઇ સુઇ રેતા, ત્યાં ખુન કરવાની ખાહેસ ધરી;
બેટમજી ખાતર પાડવાની હિંમત કરી, મારે ઠગ બાજે
દીકરો કરી, લીધો છેતરી.
લાખની પુંજી ઉપર બેસવા લાલચે, ઝાંઝરીયાં ખખડાવતા—બેડી
વિષયા—ચંપકમાલિની—　૪૫
　　મુનિવર પુત્રીઓ જાણી, આશીષ આપો અમને સાથ,
　　મન માન્યો કંથજ મળ્યો, એ તાત તમો કરણાય,

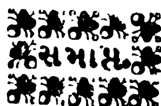
સંસારે સુખ પામીએ, વિપત્તિ દૂરજ થાય—મુનિ.
અમો સૈયર સંપી રહી, પતિ સેવામાં લીન,
કર્તવ્યો સંસારનાં, કરીએ થઇ આધિન—મુનિ.
ગાલવ—રાજ સંપત્તિ પામશો; ટળે તવ વિઘ્ન બાળ,
પરાક્રમી પુત્રો થશે મકરધ્વજ પદ્માક્ષ.
બીડે અરજુનની સંગાથ થાશે, અશ્વમેધમાં ખ્યાત—મુનિ.

૪૬

ચંદ્રહાસ—જય ઇશ શક્તિ દે તવ ભક્તિ, દેવી છો દિવ્ય શરીર (૨)
મયા કરી ભાંગી ભક્તની બીડ,
કામરે વનમાં વૃંદારે વનમાં તેં ધર્યાં વિધવિધ રૂપ;
જનકને ઘેર જાનકી રૂપ, વરી તું રઘુકુળ ભૂપ-(૨)
અસુરને હણુવા પૃથ્વી પીડ—જય.

સૌ પાત્રો મળી— ૪૭

જેને સહાય જગ ત્રાતા, તેને કોઇ નહીં દુખદાતા,
સુખદ સહુ સુલભજ થાયે—જેને.
રહે ધર્મ, કર્મ માંહે સાચો, વિશ્વાસે નથી કાચો,
નવ પડશે કદી પાછો, જે તેહ નડે, સુખ ખડે,
ભોંય પડે, દુઃખી થાતા—જેને.
અહી જગત પિતાની નીતિ, પાળી છે ધરી પ્રીતિ,
કદી વિપતિ પણ અંતે, તેનો જય છે સત્ય તરે,
શ્રેષ્ઠ ઠરે, જગ ખ્યાતા—જેને.

અમારી રાજા રજવાડામાં વખણાતી "યાકુતી" ની નકલો નીકળેલ છે માટે ખરીદ કરતી વખતે સંભાળજો. અમારી બનાવેલ બાદશાહી યાકુતી અનંગ વિલાસ અમે કોઇને વેચવા આપેલ નથી અમારી બનાવેલ યાકુતી માત્ર રાજકોટમાં અમારા ઔષધાલયમાંજ મળે છે.

બાદશાહી યાકુતી.

(અનંગ વિલાસ.)

ગમે તે કારણથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી લાવે છે; પુરૂષાતન કાયમ રાખે છે. સંસાર સુખ ભોગવવા માટે દેશી અને યુનાની દવામાં ઉંચામાં ઉંચી દવા જોઇએ તો આ **અનંગ વિલાસ બાદશાહી યાકુતી** છે. આ રાજવંશી યાકુતી વીર્ય વિકારના તમામ વ્યાધિ મટાડે છે અને વીર્ય ઘટ્ટ બનાવી ખરૂં પુરૂષાતન આપે છે. રાજા રજવાડામાં તથા શ્રીમંત લોકોમાં આ દવા બહુ વખણાય છે. ખરી મરદાઈ આપનાર અને નબળા માણસને પણ જુવાનની માફક જોરાવર બનાવનાર આ દવાનો લાભ લેવા અમારી ખાસ ભલામણ છે. આ દવા વાપરવામાં કોઈપણ જાતની પરેજીની જરૂર નથી. ૪૦ ગોળીની ડબી એકના રૂપીઆ દશ.

ડાકતર કાલીદાસ મોતીરામ રાજકોટ—કાઠિયાવાડ.

જાહેર ખબર.

નીચેનાં પુસ્તકો મોરબી નાટક કંપનીનો જ્યાં મુકામ હોય ત્યાંથી, તથા મુંબઈમાં બુકસેલર એન. એમ. ત્રિપાઠીની કંપની તથા બુકસેલર વસનજી પરમાનંદ ચાહવાળા હે. કાળબાદેવીરોડ અને અમદાવાદમાં બુકસેલર મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુષ્ટેની દુકાનેથી રોકડી કીમત મોકલી અગર વેલ્યુપેબલ પાર્સલથી મંગાવી લેવાં.

કંસવધનાં ગાયન. ૦-૨-૦

ભર્તૃહરિ નાટક મોટું. (સચિત્ર)	૧-૪-૦	ત્રિવિક્રમ નાટક મોટું.	૧-૦-૦
સદર ગાયન.	૦-૨-૦	સદર ગાયન.	૦-૨-૦
સતીઅનસૂયા નાટકમોટું (સચિત્ર)	૧-૪-૦	જગદેવપરમાર ના.મો.	૧-૦-૦
સદર ગાયન.	૦-૨-૦	જગદેવ પરમાર ગાયન	૦-૨-૦
ચાંપરાજ નાટક મોટું	૧-૦-૦	ચંદ્રહાસ નાટક મોટું.	૧-૦-૦
સદર ગાયન.	૦-૨-૦	ચંદ્રહાસ ગાયન.	૦-૨-૦
રાજસિંહ નાટક મોટું	૧-૦-૦	વીરબાળાનાં ગાયન.	૦-૨-૦
સદર ગાયન.	૦-૨-૦	દેવયાનીનાં ગાયન.	૦-૨-૦
રાણકદેવી નાટક મોટું	૧-૦-૦	રાજતરંગ નાટકનાં ગા.	૦-૨-૦
સદર ગાયન.	૦-૨-૦	વિશુદ્ધ વિજયનાં ગાયન	૦-૨-૦
ત્રિયારાજ નાટક મોટું	૧-૦-૦	સરસ્વતી નાટકનાં ગા.	૦-૨-૦
સદર ગાયન.	૦-૨-૦	રમારણજીતનાં ગાયન.	૦-૨-૦
		મદાલસા નાટક ગા.	૦-૨-૦
		અંબરીષ નાટક ગા.	૦-૨-૦

સુકન્યા સાવિત્રી ગાયન ૦-૨-૦

મૂળજી આશારામ ઓઝા.